

FREUDENTHAL JAKAB.

1839—1907.

Irodalmunk történetében 1907 a fekete évek közé fog sorol-
tatni. Steinschneider és Neubauer után Freudenthalt is elragadta
a halál. Freudenthal élete utolsó két évtizedéből a tisztán
zsidó tudománynak ugyan kevés jutott már, elhódította tőle
az általános bölcsészettörténet, de előző tanulmányai és főal-
kotásai folytán a zsidó tudósok csoportját diszíti. Mert F.
szeminarista volt, a boroszlói rabbiképző neveltje és azután
tanára. Majdnem egy negyedszázadig (1864—1888.) működött
ezen intézetnél és csak akkor hagyta el, midőn a boroszlói
egyetem a talmudot megválasztotta rendes tanárrá.

Freudenthal a boroszlói szemináriumból a bonni egye-
temre meghívott nagy klasszikus filológus, Bernays Jakab
tanítványa és utódja volt. Rabbinak készült és a rabbinikus
irodalom körében szerzett ismereteit a hellenizmus kutatásá-
ban értékesítette. Idevágó nagybecsű iratai: Die Flavius
Josephus beigelegte Schrift über die Herrschaft der Vernunft
(1869.), Hellenistische Studien I—II. (1874—5. és III. 1879.).
Ueber die Theologie des Xenophanes (1886). Ezen iratok
a boroszlói szeminárium Értesítőiben láttak napvilágot. Első
dolgozata, melynek címe: »Über Prinzip und Gebiet der
Präsumptionen nach talmudischer Lehre«, koszorúzott pályamű
(Monatschrift 1861. évf. és külön is) nem sejtette a későbbi
»Geheimrat«-ot. 32 számra terjedő irodalmi termékeinek túl-
nyomó többsége a zsidó irodalom keretébe tartozik. Ide számít-
hatók főmunkái is, melyek Spinoza életéről és tanairól szólnak.

A bölcsészeti irodalom különféle fajainak ritka nagy
ismerője volt. Époly otthonos volt a görög, mint az újkori
bölcsészetben, alaposan ismerte a keresztény skolasztikát és a
zsidó vallásbölcsészetet. Ő volt az első, ki ez utóbbinak törté-
netét elejétől végig előadta. A tudomány nagy kárára elő-
adásait, melyekről egyik hallgatójának jegyzeteit láttuk, nem
bocsátotta közre. Nem veszték ugyan el egészen, mert tanít-
ványai dolgozataiban egyik-másik részlete az irodalomba került,
de a zsidó vallásbölcsészet története mai napig sincs megírva.

Freudenthal halála váratlanul következett be június hó

1-én, 20 nappal 68 éves kora betöltése előtt és általános részvétet keltett. Az egész egyetem és a hatóságok nagyszámú képviselői kísérték utolsó útján. Szülőföldjére, Bodenfeldbe vitték, hol szülei és ősei mellett aluszsza örök álmát. Érdekeit dr. Guttmann rabbi és dr. Baumgartner (az egyetem nevében) méltatták. Kostan I. a »Berliner Tagblatt« hasábjain megjelent nekrológjából idézzük a deák Freudenthalra vonatkozó részből a következőket:

»Im Gegensatze zu den lebhaften und mittheilsamen Schlesiern und den aus den übrigen Nordost-provinzen Preussens stammenden Kommilitonen hatte der Hannoveraner etwas Gemessenes, vornehm Zurückhaltendes in seinem Wesen. Er galt darum unter seinen Studiengenossen für stolz. Allerdings mied er die lärmenden studentischen Zusammenkünfte und deren überschäumende Redeturniere. Er hatte zu derartigen Veranstaltungen schon damals keine Zeit, denn er steckte stets ganz tief vergraben in seinen Büchern. Dafür war er aber auch trotz seiner Jugend ein »gelehrtes Haus« und wusste auf alle Fragen besser Bescheid als die meisten. Er war in den griechischen Tragikern ebenso gut beschlagen wie in den modernen Klassikern, und gar manchen unter uns hat er die Wege zu den Erkenntnisquellen Spinozas in unermüdlicher Geduld gewiesen. Er wusste sozusagen alles. Neben seinen ausgedehnten theologischen und philosophischen Studien las er mit Vorliebe geschichtliche Werke, besonders die Reden der grossen englischen Parlamentarier, unter denen der feurige, witzige George Canning sein besonderer Liebling war. Sehr bald entschloss er sich, das rabbinische theologische Studium gegen das philologisch-philosophische zu vertauschen. Er mochte dabei wohl ebenso sehr seinen eigenen Neigungen als dem Einflusse seines grossen Lehrers Jakob Bernays gefolgt sein.«

KOSSUTH LAJOS ÉS DR. ISAAC MAJER WISE
ALBANYAI (AMERIKAI) RABBI.

Az amerikai »Israelite« érdekes levelet közöl, melyet az 1852-ben Csehországból bevándorolt *Wise I. M.* írt *Wm. Barnes* még élő, akkor nagybefolyású albanyai polgárhoz. *Wise*